

Сёлета спаўняецца 140 гадоў з дня нараджэння класіка беларускай літаратуры Якуба Коласа – Канстанціна Міхайлавіча Міцкевіча. Прыкметны след у яго жыццёвым і творчым шляху пакінула Беларускае Палессе. Тут ён колькі гадоў жыві, настаўнічаў, тварыў і задумваў тыя маштабныя кнігі, якія пазней сталіся прыкметнай з’явай у айчынным пісьменстве.

У АБНОЎЛЕНАМ ЦЕЛЬШЫНЕ

Сталае захапленне ад Палесса, ад людзей, якія яго насялялі, у Якуба Коласа пачалося з вёскі Люсіна, што ў Ганцавіцкім раёне Брэсцкай вобласці, дзе ён настаўнічаў у 1902–1904 гадах. Захапленне ад гэтых мясцін Канстанцін Міцкевіч пранясе праз усё сваё жыццё. Нездарма ж менавіта тутэйшыя краявіды праз некаторы час увойдуць у знакамітую трылогію “На ростанях” (у аповесці “У палескай глушы” пісьменнік называе паселішча Цельшына), а жыхары вёскі стануць прататыпамі галоўных герояў кнігі.

“Невялічкая вёска ў адну вуліцу выглядала непрыветліва і непрытульна. На ўсім ляжала пячаць нядбаласці і нейкай недаробленасці, як бы тутэйшыя гаспадары будаваліся на скорую руку і ўсё рабілі да часу і яшчэ не ўправіліся даць той лад і парадак, якім, наогул, адзначаецца беларуская вёска”, — пісаў у аповесці “У палескай глушы” пра Люсіна Якуб Колас.

Сёння гэта, дарэчы, не проста вёска, а аграгарадок з шыкоўнай бібліятэкай, Домам

Музей Якуба Коласа ў Пінкавічах

Услед за Коласам па “палескай глушы”

Літаратурны маршрут ад Люсіна да Пінкавіч

Беларусі! Глядзіш, менш бы нашых суайчыннікаў адпачывала ў экзатычных краінах, а заставалася і вандравала б па родных мясцінах.

А тое, як Жанна Верыч падчас экскурсіі чытае ўласна-наручна складзеныя вершы, прысвечаныя адметным месцам, што знаходзяцца на музейным падворку ці ў самім музеі, — сапраўдная разынка экскурсіі-імпрэзы. Вершы, дарэчы, паэтычныя, сакавітыя, запамінальныя. І пісаць пра іх больш падрабязна, думаецца, не варта — іх трэба слухаць і проста імі насалоджвацца.

Экскурсію, да слова, у народным літаратурна-краязнаўчым музеі Якуба Коласа ў Пінкавічах могуць зладзіць не толькі на чыстай беларускай мове, але і на палескай гаворцы. Мне як дыялектолагу, які цікавіцца і перажывае за захаванне разнастайных дыялектаў і гаворак Беларусі, гэта сапраўды сагрэла сэрца. Думаю, і сам Якуб Колас, які падчас жыцця ў Пінкавічах збіраў мясцовы фальклор і рабіў этнаграфічныя нататкі, быў бы рады падобнаму захаванню аўтэнтычнай палескай гаворкі ў сценах школы, дзе ён калісьці настаўнічаў.

Дарэчы, музейная экскурсія на мясцовай гаворцы — яшчэ адна музейная разынка, пра якую, на жаль, я даведаўся толькі ў Пінкавічах. І чаму на сваёй мясцовай гаворцы ці хаця б на дыялекце не ладзяць экскурсіі ў іншых музеях Беларусі, асабліва размешчаных у сельскай мясцовасці, для мяне дасюль загадка, на якую пакуль не знайшоў адказу...

**ДОБРЫЯ СПРАВЫ,
ДОБРЫЯ СЛОВЫ**

ста вёска, а аграгарадок з шыкоўнай бібліятэкай, Домам культуры, школай ды іншымі прыкметамі знакавага статусу і паўсядзённага дбаньня мясцовых жыхароў пра свой край і сваё сяло. А пра Якуба Коласа тут не толькі памятаюць, але і беражліва захоўваюць успаміны ў мясцовай школе, дзе створаны літаратурна-этнаграфічны музей, адкрыты яшчэ ў 1982 годзе. Ініцыятыва стварэння музея, пра што з гонарам раскажваюць кожнаму наведвальніку ўстановы, сыходзіла ад настаўніцы беларускай мовы і літаратуры Ганны Фёдарэўны Мурсалім і тагачаснага дырэктара школы Станіслава Жаркова.

У музеі захоўваецца больш за 300 экспанатаў — архіўныя матэрыялы, дакументы розных часоў, а таксама ўспаміны старажылаў вёскі, якія памяталі маладога настаўніка, ды былых вучняў. Да слова, ёсць тут і копія ліста, напісанага Якубам Коласам да жыхароў вёскі Люсіна ўжо ў сталыя гады жыцця пісьменніка. Акрамя таго, на базе музея ладзяцца літаратурныя вечарыны, урокі-экспедыцыі ды шмат чаго яшчэ.

На жаль, менавіта той школке, у якой выкладаў юны Канстанцін Міцкевіч, сёння ў Люсіне не знойдзеш. На месцы, дзе яна стаяла, усталяваны памятны знак у выглядзе разгорнутай вялікай кнігі. Але ж абмінуць яго да-

Памятны знак у Люсіна на месцы школы, дзе працаваў Якуб Колас

волі цяжка — ён знаходзіцца ў цэнтры вёскі, каля аўтобуснага прыпынку. Так што кожны турыст, які жадае пабываць у мясцінах, звязаных з жыццёвым і творчым шляхам класіка беларускай літаратуры, міма гэтага знака наўрад ці пройдзе.

“А БЫЛО Ж У ТЫЯ ДНІ...”

Яшчэ далей на Заходняе Палессе Якуб Колас заехаў адразу пасля працы ў Люсіне, калі перабраўся настаўнічаць у вёску Пінкавічы, зусім непадалёк ад Пінска. Тут ён працаваў з 1904 па 1906 гады. І сёння ў Пінкавічах можна наведаць народны літаратурна-краязнаўчы музей, створаны дзясяткі гадоў таму.

— Музей паўстаў яшчэ ў 1962 годзе намаганнямі выкладчыка беларускай мовы і літаратуры, краязнаўца Івана Іосіфавіча Калашы, — распавядае адказная за дзейнасць установы Жанна Верыч. — Але тады гэта быў толькі адзін з пакояў мясцовай школы. А ўжо ў 1990 годзе ўся Коласова школа, як яе называюць ў Пінкавічах, была аддадзена пад музей. Таму лічыцца, што афіцыйная дата адкрыцця ўстановы — 11 лістапада 1990 года.

Каля студні на тэрыторыі музея Якуба Коласа ў Пінкавічах

За гады свайго існавання музей, які ў 2017-м атрымаў статус “народнага”, папаўняў і пашыраў свае фонды, павялічваў колькасць экспазіцыйных залаў. Цяпер іх чатыры. Першая экспазіцыя “А было ж у тыя дні...” раскажвае пра гісторыю стварэння музея, другая — “Сялянская хатка” — пра тагачасны побыт сялян. Трэцяя зала прысвечана жыццю Якуба Коласа ў Пінкавічах, а чацвёртая называецца “Якуб Колас. Шляхі-дарогі”.

— Унікальнасць музея ўжо ў тым, што ён знаходзіцца на падмурку таго самага народнага вучылішча, у якім з верасня 1904-га па студзень 1906 года працаваў настаўнікам народны паэт Беларусі Якуб Колас, — кажа Жанна Верыч. — А ўспаміны вучняў вядомага класіка — бадай, самая важная і багатая скарбніца нашага музея.

Сярод экспанатаў — буквар 1907 года выдання, кніга “Другое чытанне для дзяцей беларусаў” 1910-га, пасведчанне аб заканчэнні Пінкавіцкага народнага вучылішча ў 1915-м ды многія іншыя цікавосткі. Да слова, музейшыкі распрацавалі маршрут, на якім экскурсанты могуць выпіць вады з калодзежа Яку-

ба Коласа, спыніцца каля памятнага знака ў гонар вандроўкі па Палессі амерыканскай даследчыцы Луізы Бойд ды пабываць у мясцовым храме Пакрова Прасвятой Багародзіцы, дзе спяваў у свой час у царкоўным хоры юны Канстанцін Міцкевіч. Дарэчы, альбом фотаздымкаў Луізы Бойд вельмі любяць гартаць не толькі турысты, але і жыхары Пінкавіч, часам знаходзячы на ілюстрацыях, зробленых даследчыцай у 1930-я гады, сваіх родзічаў і блізкіх знаёмых.

Цікава і тое, што, па словах Жанны Верыч, двор музея сёння ўпрыгожвае бярозка, пасаджаная братам Якуба Коласа, Іосіфам Міцкевічам, у 1972 годзе. Гэта той самы знакаміты “Юзік” з коласавай паэмы “Новая зямля”, які вучыўся ў Пінкавічах, калі тут настаўнічаў ягоны брат.

ВЕРШЫ І ПІНСКАЯ ГАВОРКА

Што больш за ўсё ўразіла ў працы Жанны Верыч — гэта яе нязмушанасць у кантактах з заезджымі турыстамі ды яе захопленасць жыццём і творчасцю Якуба Коласа. Такую б апантанасць сваёй справай — кожнаму музейшыку

ДОБРЫЯ СПРАВЫ, ДОБРЫЯ СЛОВЫ

Зразумела, у адным артыкуле немагчыма ахапіць усе палескія старонкі жыцця і творчасці Якуба Коласа ды раскажаць, як іх ашчадна захоўваюць у вёсках, тым ці іншым чынам звязаных з класікам беларускай літаратуры. Не згадаў я тут ні пра Лунінец, ні пра Пінск ці вёску Купяцічы, дзе таксама працаваў Якуб Колас пасля выхаду з турэмнага зняволення, ні пра пінскую вёску Ахова, дзе, як даведаліся нядаўна даследчыкі, у мясцовым народным вучылішчы Канстанцін Міцкевіч працаваў больш за месяц перад ад’ездам у Люсіна. Ды і пра самое Люсіна і Пінкавічы з яго ўнікальным музеём і не менш унікальнымі экспанатамі, пра Беларускае Палессе з яго адметнымі і цікавымі людзьмі, з якімі давялося сустрэцца падчас вандроўкі “па гаворкі і дыялекты”, таксама можна было б раскажваць яшчэ доўга. Але ж несумненна тое, што памяць пра класіка беларускай літаратуры жыве на Палессі і праз 120 гадоў пасля яго першага з’яўлення на гэтай зямлі. Бо, як кажа народная мудрасць, добрыя справы, як і добрыя словы, застаюцца ў людской памяці назаўсёды.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ